

УДК 657.1

І. Я. Максименко,

к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту,

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

О. А. Сопілко,

магістрант 6 курсу, Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ДІЄВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

I. Maksymenko,

cand. sc. (econ.), assistant professor of department of "Accounting and audit" Zaporozhye National Technical University

O. Sopilko,

master, the 6th course, Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya

STATE FINANCIAL CONTROL AS AN IMPORTANT FACTOR OF ACCOUNTING AND ANALYSIS' EFFECTIVENESS OF BUDGETARY INSTITUTIONS

Доведено, що підвищення ефективності використання бюджетних коштів, яке має вирішальне значення для економічного розвитку України, можливо досягти, зокрема, шляхом системного вдосконалення системи державного фінансового контролю. Визначено, що важливим інструментом у системі контролю за бюджетними коштами, що дає змогу досягти виконання зазначених завдань та зменшити кількість проблемних питань, є державний фінансовий контроль. Проведено аналіз діяльності Державної фінансової інспекції України, за результатами якого наведено виявлені фінансові порушення та стан їх усунення за січень — квітень 2016 року. Наведений аналіз виявив підвищену увагу до організації ефективної системи фінансового контролю бюджетних установ, постійного вдосконалення механізмів управління і контролю за бюджетними коштами.

It is proved that the efficiency of budget funds, which is crucial for the economic development of Ukraine may be achieved in particular by improving the system of public financial control. Defined as an important tool in the system of control over budget funds, which makes it possible to achieve these objectives and reduce the number of issues is the state financial control. Analysis of the State Financial Inspection of Ukraine, the results of which are detected financial irregularities and the status of their elimination in January — April 2016. The above analysis revealed increased attention to organizing an effective system of financial control budgetary institutions, continuous improvement of mechanisms of management and control of budgets.

Ключові слова: бюджетні асигнування, бюджетна установа, державна фінансова інспекція України, державний фінансовий контроль, фінансові порушення.

Key words: budget allocations, budgetary institution, State Financial Inspection of Ukraine, State Financial Control, financial irregularities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Одна з головних проблем, з якою, напевно, стикаються уряди всіх країн світу, — недостатність бюджетних ресурсів для здійснення державою своїх функцій в повному обсязі та забезпечення гарантованих Конституцією прав громадян. Це ставить перед усіма державними структурами, причетними до бюджетного процесу, спільне завдання — забезпечення цільового та ефективного витрачання бюджетних коштів.

Посилення фінансового контролю з боку держави за раціональним та ефективним використанням фінансових та матеріальних ре-

сурсів бюджетними установами набуває останніми роками першочергового значення, оскільки кількість порушень у бюджетній сфері залишається настільки значною, що потребує безперервного контролю за ефективністю управління бюджетними коштами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням державного фінансового контролю бюджетної сфери присвячено цілу низку праць вітчизняних науковців, серед яких слід відзначити О.А. Шевчука, І.Б. Стефінюка, Є.В. Калюгу, П.К. Германчука, Н.І. Рубана, В.Т. Александрова, Н.С. Вітвицьку, Ф.Ф. Бутинця, М.Ф. Базася та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідити найважливіші передумови підвищення ефективності використання бюджетних коштів, зокрема шляхом системного вдосконалення системи державного фінансового контролю. Проаналізувати діяльність Державної фінансової інспекції України за січень — квітень 2016 року та довести ключову роль державного фінансового контролю за раціональним використанням бюджетних коштів у бюджетних установах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Безперечно, на всіх стадіях бюджетного процесу його учасники мають забезпечити фінансовий контроль та аудит ефективності використання бюджетних коштів, що передбачено законодавством України, зокрема частинами 1, 2 статті 19 Бюджетного кодексу України.

Згідно із Бюджетним кодексом [2] бюджетна установа чи організація — це установа, яка створюється відповідними органами влади, утримується за рахунок державного бюджету чи місцевих бюджетів і є неприбутковою. Бюджетні установи здійснюють свою фінансово-господарську діяльність згідно з кошторисом — основним плановим документом, який дає бюджетній установі повноваження на отримання доходів і здійснення видатків для виконання своїх функцій із надання послуг населенню, переважно соціального характеру.

Обов'язковість проведення державного фінансового контролю закріплена Бюджетним кодексом України та іншими актами законодавства. Відповідно до пункту 2 статті 19 Бюджетного кодексу: "на всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства" [2].

Головними завданнями органу державного фінансового контролю є: здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді,

який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно, за дотриманням бюджетного законодавства, дотриманням законодавства про державні закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні.

Відповідно до Закону України "Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні" [2] та Положення про Державну фінансову інспекцію України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 310, одним з основних завдань Держфінінспекції є здійснення контролю за достовірністю та правильністю визначення потреби в бюджетних коштах, їх ефективним використанням.

Крім того, органами Держфінінспекції здійснюється ґрунтовне дослідження ефективності виконання бюджетних програм (при застосуванні програмно-цільового методу в бюджетному процесі).

Так, у ході здійснення державного фінансового контролю встановлюються факти завищення потреби в бюджетних коштах, проведення за рахунок бюджетних коштів видатків, які Бюджетним кодексом та Законом про Державний бюджет віднесено до бюджетів іншого рівня (без передачі відповідних повноважень), проведення фінансування без затверджених кошторисів тощо. Здійснення таких операцій призводить до зайвого виділення коштів з бюджетів всіх рівнів та, як наслідок, спричиняє значні втрати бюджету.

Загалом протягом січня — березня 2016 року структурними та територіальними підрозділами Держфінінспекції в ході ревізій та перевірок встановлено факти проведення з порушенням законодавства операцій по виділенню бюджетних коштів на суму майже 17,2 млн грн., з якої по порушеннях з коштами державного бюджету — понад 10,0 млн грн., з коштами місцевих бюджетів — понад 7,1 млн гривень.

Завдяки вжитим заходам відшкодування порушень при виділенні бюджетних коштів протягом звітного періоду забезпечено на рівні 10,2 %, або більше 1,7 млн грн. з виявлених.

Детальна інформація щодо обсягів виявлення та відшкодування таких порушень по регіонах наведена в таблиці 1.

Органи державної фінансової інспекції України за січень — квітень 2016 р. [2] відзначили, що за цей період було проведено у бюджетних

Таблиця 1. Обсяги виявлення та відшкодування порушень при виділенні бюджетних коштів по регіонах України за січень—березень 2016 року

№ з/п	Регіон	Кількість об'єктів, де виявлено порушення при виділенні бюджетних коштів	Сума виявлених порушень при виділенні бюджетних коштів, (тис. грн.)		Сума відшкодованих порушень при виділенні бюджетних коштів, (тис. грн.)	
			з коштами державного бюджету	з коштами місцевих бюджетів	з коштами державного бюджету	з коштами місцевих бюджетів
1	Вінницька обл.	0	0,00	0,00	0,00	0,00
2	Волинська обл.	1	0,00	606,39	0,00	0,00
3	Дніпропетровська обл.	4	7231,21	35,41	0,00	0,00
4	Донецька обл.	1	33,85	0,00	0,00	0,00
5	Житомирська обл.	2	0,00	126,78	0,00	126,78
6	Закарпатська обл.	2	22,20	12,37	22,20	0,00
7	Запорізька обл.	1	968,74	0,00	0,00	0,00
8	Ів.-Франківська обл.	1	50,00	0,00	0,00	0,00
9	Київська обл.	0	0,00	0,00	0,00	0,00
10	Кіровоградська обл.	1	28,06	0,00	28,06	0,00
11	Луганська обл.	0	0,00	0,00	0,00	0,00
12	Львівська обл.	1	0,00	30,60	0,00	30,60
13	Миколаївська обл.	1	0,00	22,52	0,00	0,00
14	Одеська обл.	1	963,50	0,00	0,00	0,00
15	Полтавська обл.	4	0,00	4031,47	0,00	560,71
16	Рівненська обл.	0	0,00	0,00	0,00	0,00
17	Сумська обл.	0	0,00	0,00	0,00	0,00
18	Тернопільська обл.	2	344,11	1,11	0,00	1,11
19	Харківська обл.	1	166,13	0,00	166,13	0,00
20	Херсонська обл.	0	0,00	0,00	0,00	0,00
21	Хмельницька обл.	1	0,00	58,00	0,00	0,00
22	Черкаська обл.	1	67,27	0,00	67,27	0,00
23	Чернівецька обл.	1	0,00	7,11	0,00	0,00
24	Чернігівська обл.	3	8,33	1402,60	0,00	589,69
25	м. Київ	1	0,00	812,91	0,00	0,00
	Разом	30	9883,40	7147,27	283,66	1308,89
	апарат ДФІ	1	161,40	0,00	161,40	0,00
	ВСЬОГО:	31	10044,80	7147,27	445,06	1308,89

установах і організаціях проведено ревізій фінансово-господарської діяльності 784, у тому числі за зверненнями правоохоронних органів — 188, державних фінансових аудитів виконання місцевих бюджетів — 8, державних фінансових аудитів виконання бюджетних програм — 8, державних фінансових аудитів діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки — 33, перевірок державних закупівель — 44, зустрічних звірок — 3502.

Фінансові та матеріальні ресурси, охоплені ревізіями та перевітками всього на суму — 105940273,29 грн., серед яких 69567500,68 грн. — загальнодержавні ресурси, та 36356805,96 грн. комунальні ресурси.

У загальних відомостях про результати проведення державного фінансового контролю виявлено фінансові порушення за січень — квітень 2016 р. (табл. 2).

Наведені дані свідчать про необхідність підвищеної уваги до організації ефективної системи фінансового контролю бюджетних установ, постійного вдосконалення механізмів управління і контролю за бюджетними коштами.

Державний фінансовий контроль за дотриманням бюджетного законодавства в бюджетних установах спрямований на забезпечення

ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до Бюджетного кодексу та іншого законодавства, а також забезпечує:

- оцінку управління бюджетними коштами (включаючи проведення державного фінансового аудиту);

- правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності; досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності і результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень;

- проведення аналізу та оцінки стану фінансової і господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів;

- запобігання порушенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави у процесі управління об'єктами державної власності;

- обґрунтованість планування надходжень і витрат бюджету.

Органи державної фінансової інспекції України відповідно до частини 4 статті 26 та статті 113 БКУ наділені повноваженнями на

Таблиця 2. Загальні дані про результати державного фінансового контролю за січень — квітень 2016 року

	Кількість (фактів, об'єктів контролю)	Сума, всього	Загальнодержавні ресурси		Комунальні ресурси	
ВІДОМОСТІ ПРО ВИЯВЛЕНІ ФІНАНСОВІ ПОРУШЕННЯ						
Виявлено фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів	719	1046263,802	810556,432	263795,902	215197,48	184060,41
Недоотримано фінансових ресурсів	403	669425,5	597645,04	160744,39	71780,46	67998,87
Проведення витрат з порушенням законодавства (всього.), у тому числі:	694	376838,302	212911,392	103051,512	143417,02	116061,54
- нецільові витрати державних ресурсів	86	29904,1	5876,06	5 774,22	24028,04	24028,04
- незаконні витрати	685	326227,302	192340,492	97274,622	113621,5	91910,7
- недостачі	202	20706,9	14694,84	2,67	5767,48	122,8
ВІДОМОСТІ ПРО СТАН УСУНЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОРУШЕНЬ						
Усунуто фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів	1505	237526,905	112388,542	82229,632	124787,933	113470,73
у тому числі за порушеннями, що виявлені у попередніх звітних роках	915	107264,433	63414,54	48169,51	43834,043	36253,09
1. Надійшло фінансових ресурсів	563	58106,223	17834,27	8744,81	40265,793	35236,24
2. Відшкодовано і поновлено витрат фінансових і матеріальних ресурсів (всього), у тому числі:	1328	179420,682	94554,272	73484,822	84522,14	78234,49
2.1. Нецільових витрат державних ресурсів	105	36277,71	10996,41	10474,23	25281,3	25281,3
2.2. Незаконних витрат	1271	141197,772	82894,782	63010,212	57991,9	52951,96
2.3. Недостач	196	1945,2	663,08	0,38	1248,94	1,23

Джерело: складено автором за даними [4; 5].

здійснення наступного зовнішнього контролю за використанням бюджетних коштів:

— цільовим та ефективним використанням коштів державного бюджету та місцевих бюджетів (включаючи проведення державного фінансового аудита);

— цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), одержаних під державні (місцеві) гарантії;

— достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах при складанні планових бюджетних показників;

— відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі);

— відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів довгострокових зобов'язань за енергосервісом затвердженим в установленому порядку умовам закупівлі енергосервісу;

— веденням бухгалтерського обліку, а також складанням фінансової і бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету;

— станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудита у розпорядників бюджетних коштів.

За порушення бюджетного законодавства до учасників бюджетного процесу можуть застосовуватися такі заходи впливу:

— Попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства — застосовується в усіх випадках виявлення порушень бюджетного законодавства. Виявлені порушення бюджетного законодавства мають бути усунені в строк до 30 календарних днів.

— Зупинення операцій з бюджетними коштами — застосовується за порушення бюджетного законодавства, визначені пунктами 1—3, 10, 11, 14—29, 32—36, 38 і 40 частини першої статті 116 цього Кодексу, у порядку, встановленому статтею 120 цього Кодексу.

— Призупинення бюджетних асигнувань — застосовується за порушення бюджетного законодавства, визначені пунктами 20, 22—29, 38 і 40 частини першої статті 116 цього Кодексу.

Призупинення бюджетних асигнувань передбачає припинення повноважень на взяття бюджетного зобов'язання на відповідну суму на строк від одного до трьох місяців у межах поточного бюджетного періоду шляхом внесення змін

до розпису бюджету (кошторису) у порядку, встановленому Міністерством фінансів України.

— Зменшення бюджетних асигнувань — застосовується за порушення бюджетного законодавства, визначені пунктом 24 (стосовно розпорядників бюджетних коштів), пунктом 29 та пунктом 38 частини першої статті 116 цього Кодексу.

Зменшення бюджетних асигнувань передбачає позбавлення повноважень на взяття бюджетного зобов'язання на відповідну суму на строк до завершення поточного бюджетного періоду шляхом внесення змін до розпису бюджету (кошторису) та у разі необхідності з подальшим внесенням змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет) у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

— Повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету — застосовується за порушення бюджетного законодавства, визначене пунктом 24 (щодо субвенцій та коштів, наданих одержувачам бюджетних коштів) частини першої статті 116 цього Кодексу, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

— Зупинення дії рішення про місцевий бюджет — застосовується за порушення бюджетного законодавства, визначене пунктом 7 частини першої статті 116 цього Кодексу, у порядку, встановленому статтею 122 цього Кодексу.

— Безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів — застосовується за порушення бюджетного законодавства, визначене пунктом 28 частини першої статті 116 цього Кодексу.

Безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів передбачає стягнення органами Казначейства України коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету, в тому числі і за рахунок зменшення обсягу трансфертів (базової дотації) місцевим бюджетам на відповідну суму, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

— Інші заходи впливу, які можуть бути визначені законом про Державний бюджет України, — застосовуються за порушення бюджетного законодавства згідно із таким законом.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, державний фінансовий контроль за веденням бухгалтерського обліку в бюджетних установах необхідно розглядати як багатогранну і складну систему перевірки законності, своєчасності і повноти формування статей доходів та видатків, цільового використання бюджетних коштів на відповідні статті видатків, а також аналізу раціонального та ефективного їх використання.

Саме державний фінансовий контроль повинен забезпечувати належне (економічне, ефективне, результативне та прозоре) управління державними фінансами.

Тобто державний фінансовий контроль є невід'ємною частиною бюджетного стимулювання діяльності бюджетних установ і покликаний забезпечити процес створення достовірної інформації про стан акумулювання та використання бюджетних коштів, а також ефективність фіскального регулювання для вжиття своєчасних і відповідних заходів.

Література:

1. Закон України "Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні" від 26.01.1993р. № 2939-ХІІ (із змінами та доповненнями).

2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (із змінами та доповненнями).

3. Постанова Кабінету Міністрів України 06 серпня 2014 р. N 310 "Про затвердження Положення про Державну фінансову інспекцію України".

4. Постанова Кабінету Міністрів України 17 березня 2011 р. N 255 "Про затвердження Порядку зменшення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів".

5. Постанова Кабінету Міністрів України 20 липня 2011 р. N 765 "Про утворення територіальних органів Державної фінансової інспекції".

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993), The Law of Ukraine "On main principles of state financial control in Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> (Accessed 11 June 2016).

2. Budget Code of Ukraine available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 11 June 2016).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "On approval of the State Financial Inspection of Ukraine", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/310-2014-п> (Accessed 11 June 2016).

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), "On approval of the reduction of budgetary allocations to spending units", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/255-2011-п> (Accessed 11 June 2016).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), "On establishment of territorial bodies of the State Financial Inspection", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/765-2011-п> (Accessed 11 June 2016).

Стаття надійшла до редакції 12.06.2016 р.